

הפתעה בגאזר

ד"ר נח וולפסון

מוזי'עין מדויק, הפתעה, מצביאות מצוינת ודבקות במטרה הנחילו לצלבנים את אחד מניצחונותיהם הגדולים ביותר על צבאו של צלאח א-דין. לרוע מזלם, ניצחון טקטי מזהיר לא יכול היה לפצות על נחיתות אסטרטגית חמורה

רקע כללי

העשור האחרון לקיום הממלכה הראשונה של ירושלים הצלבנית מאופיין בניסיונות מוסלמיים חוזרים ונשנים להטיל מצור על ערים ועל מבצרים צלבניים באזורי מפתח של הממלכה. למערכות מצור אלו היו שתי מטרות, משנית ועיקרית: המשנית – לנסות לכבוש את הנקודות הנצורות; העיקרית – למשוך את צבא השדה הצלבני לקרב בתנאים נחותים ולמגר. מיגור צבא השדה הצלבני היה ממילא מבטיח את השגת המטרה המשנית.

נוכחותו של צבא השדה הצלבני מנעה מהצבאות המוסלמיים להטיל את כל כובד משקלם בפעולות המצור ולסיימן בהכרעה. בגזר התחולל הקרב הראשון בעשור שבין 1177 ל-1187. בסדרת קרבות זו, שהסתיימה בתבוסת הצלבנים בקרני חיטין ב-1187, התגוננה ממלכת ירושלים בפני התקפות מוסלמיות חוזרות ונשנות.

הרקע המדיני לקרב גזר

1169 נחשבת לשנת מפנה במזרח התיכון. נור א-דין, השליט הסלגיוקי של סוריה, שלח באותה שנה את שירכוה, דודו של צלאח א-דין, לכבוש את מצרים מידי הפאטימים. אמאלריך ה-I, המלך הצלבני, חשש מאיחוד של סוריה ושל מצרים ובתיאום עם מנואל ה-II, קיסר ביזנטיון, פלש למצרים והטיל מצור על דמיאטה. פלישה זו הסתיימה בתבוסה – שבה מילא צלאח א-דין תפקיד מרכזי – והצבא הצלבני נסוג ממצרים.

צבאו של נור א-דין השתלט איפוא על כל מצרים, אך נמנע מלהדיח את החליף הפאטימי. לאחר מות שירכוה נעשה צלאח א-דין לווזיר הראשי של החליף הפאטימי, ולאחר שזה מת – ב-1171 – נעשה יורשו בפועל, אף שלהלכה היה עדיין כפוף לנור א-דין.

משהתחזק מעמדו במצרים, החל צלאח א-דין פועל יותר

ויותר כשליט אוטונומי – כנראה מתוך מגמה להכריז בסופו של דבר על עצמאותו. בשל כך עמד נור א-דין לצאת נגדו, אך הוא מת קודם שמשע המל-חמה יצא אל הפועל (מאי 1174).

חודשים לאחר מותו של נור א-דין מת אמאלריך ה-I בירושלים, כשהוא בן 38. את מקומו תפס בלדווין ה-IV (המצרוע), שהיה באותה עת בן 13.

צלאח א-דין ניצל את מותם של שני המנהיגים הדור-מיננטיים באיזור כדי להשתלט בהדרגה על כל סוריה.

בספטמבר 1176 הושמד צבא ביוני-טיון בקרב מיריו-קיפאלון על-ידי הסולטן הסלגיוקי קיליגי ארסלן ה-II, וביזנטיון איבדה את

ד"ר למדעים מדויקים
מנכ"ל חברת
מטאורולוגיה
מטאורולוגיה

יכולתה לסייע לצלבנים. הברית, אשר נרקמה בעבר בין הקיסר מנואל ה-II ובלדווין ה-III (אחיו של אמאליך הראשון וקודמו בכתר) הפכה איפוא לחסרת כל ערך מעשי. זהו איפוא הרקע הרחב לקרב גזר: בעוד מצרים וסוריה התאחדו תחת הנהגתו של צלאח א-דין, נותרו הצלבנים מבודדים מבעל בריתם המרכזי באיזור.

הכוחות שהשתתפו בקרב גזר

הצבא הצלבני שהשתתף בקרב גזר כלל כ-500 אבירים – כמחצית מהכוח שעמד לרשות הממלכה הצלבנית. האבירים האחרים של הממלכה, ובהם אבירי מסדר סנט גיון, שהו בצפון, ליד אנטיוכיה, עם פיליפ הרוזן מפלנדריה. (בקרב חיטין, לשם השוואה, השתתפו כ-1,200 אבירים – כל כוח האבירים שעמד לרשות הממלכה הצלבנית. לשם השוואה – גתו של ריכוז כוח זה הופקרו למעשה מבצרים והושארו בהם רק חילות מצב קטנים).

יש להניח כי בהתאם ליחס המקורי – כל של 1:10 בין רגלים לאבירים בצבא הצלבני, לווה כוח האבירים בקרב גזר על-ידי כ-5,000 חיילי רגלים או פרשים קלים. על הצבא הראשות צלאח א-דין אין מידע רב. ויליאם מצור (ראש חצרו של אמאליך ה-I וההיסטוריון החשוב ביותר של ממלכת ירושלים הראשונה) כתב שהכוח המוסלמי מנה 1,000 חיילים מהמשמר האישי של צלאח א-דין, 6,000 ממלוכים מובחרים ו-18 אלף לוחמים אחרים.

מספרים אלה הם קרוב לוודאי מוגזמים, שכן לצבא

המוסלמי לא היו חיילים כה רבים. בקרב חיטין מנה הצבא המוסלמי בין 15 אלף ל-20 אלף חיילים, ונראה כי זה כל הכוח שעמד לרשותו של צלאח א-דין. ניתן איפוא להניח – בין היתר על סמך גודלו של הצבא המוסלמי במערכות אחרות – שצלאח א-דין הטיל למערכת גזר כ-10,000 פרשים, מתוכם כ-1,000 חיילים מהמשמר האישי שלו והשאר פרשים קלים.

מטרות המוסלמים

מסע המלחמה של צלאח א-דין החל בשלהי 1177, לאחר שאת הציוד הלוגיסטי הכבד שלו הוא השאיר באל-עריש. מאחר שקשה מאוד להטיל מצור על עיר בתקופת החורף, בפרט כשקיים מחסור בציוד מתאים, ומאחר שלצלבנים הייתה עליונות בים, סביר להניח שמטרתו העיקרית של צלאח א-דין הייתה לפשוט ולבזוז ועל-ידי כך לגרום לצלבנים נזק כלכלי. מטרה משנית עשויה הייתה להיות פיתויו של צבא השדה הצלבני להיכנס לקרב בתנאים הנוחים למוסלמים. ברור כי לצבא המוסלמי לא הייתה יכולת להטיל מצור מסודר על ביצורי הצלבנים.

מטרות הצלבנים במערכה

האסטרטגיה של ממלכת הצלבנים בעשור האחרון לקיומה (1177-1187) הייתה הגנתית ביסודה. עקב העדיפות המוסלמית המכריעה לא יכלו הצלבנים להרשות לעצמם אפילו את האבדות הכרוכות בקרב מוצלח נגד המוסלמים, שכן לאבדות אלה לא היה תחליף. מפלה – ידעו הצלבנים – עלולה הייתה להביא להכחדתם. לעומת זאת למוסלמים לא היה מחסור במשאבים, ותבוסה עלולה הייתה לכל היותר לאלץ אותם להפסיק את המערכה באותה שנה ולדחות את המשכה לשנה שלאחר מכן. לפיכך עקרון המלחמה המרכזי של הצלבנים היה שימור הכוח וריכוזו של צבא השדה שלהם, שקיומו ותנועתו החופשית בשטח שירתו שתי מטרות:

- א. שמירה על ערי הצלבנים מפני מצור מוסלמי.
- ב. סיכול פשיטות מוסלמיות הרסניות על העורף הצלבני.

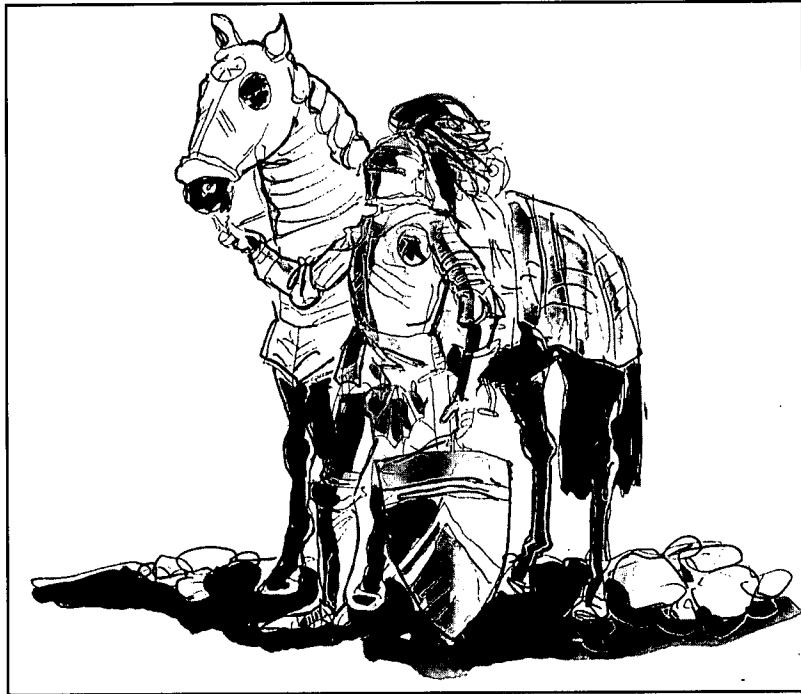
את פעילות הצלבנים במערכת גזר יש לפשוט לפי שתי מטרות מרכזיות אלה. בראשית המערכה מנעו כוחות הצלבנים מהמוסלמים לתקוף את סביבות הערים המבוצרות אשקלון ועזה, ואילו בהמשך המערכה, כשהתברר כי מטרת המוסלמים היא שוד וביזה, פעל צבא הצלבנים כדי לעצור פעילות זו. השמדת הצבא המוסלמי הייתה ניצול מוצלח מאוד של הזדמנות שנקרתה לצלבנים; זו לא הייתה מטרתם העיקרית במערכה.

באותה תקופה והן יחסית למשאביה הכלכליים של ממלכת ירושלים.

בשנים האחרונות לקיומה של הממלכה היה צבא השדה שלה המכשיר העיקרי לשמירת שלמותה. עצם קיומו ויכולת תנועתו בשדה הם שמנעו מהמוסלמים להטיל מצור על ערי המבצר הצלבניות. כל אימת שהמוסלמים ניסו להטיל מצור על עיר צלבנית כלשהי, די היה בעצם הופעתו של צבא השדה הצלבני כדי לגרום לנסיגתם המיידית. התוצאה: בסיום מערכות הקיץ שהתנהלו בשנים 1177-1186 לא יכלו המוסלמים להצביע על הישגים טריטוריאליים כלשהם.

המצביאים הצלבניים – בלדווין ה-IV, ריימונד ה-III (השליט של רוזנות טריפולי) וג'יידה-ליוזיאן (גיסו של בלדווין ה-IV) – הפגינו כולם זהירות רבה בהטלת הצבא למערכה מכרעת. כתוצאה מכך ניהל צבא השדה הצלבני

מגעים רבים עם הצבא המוסלמי בשנים 1177-1186, אך מספר המערכות שאליהן הוטל לקרב היה קטן מאוד.

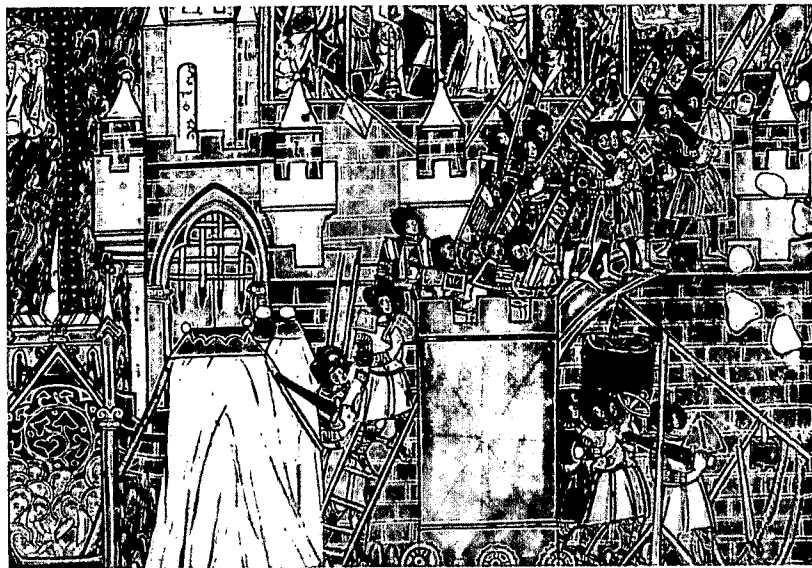
צבא השדה הצלבני

צבא השדה של ממלכת ירושלים היה הנכס האסטרטגי הנייד היחיד שעמד לרשות הצלבנים בארץ-ישראל. הסדי"כ שלו – כ-1,000 אבירים וכ-10,000 רגלים – יכול היה להתמודד בהצלחה נגד כל צבא שהמוסלמים היו מסוגלים להעמיד בשדה הקרב באמצעות גיוס מרבי של כל משאביהם במצרים, בסוריה ובצפון עיראק. אין ספק שהיה זה צבא גדול מאוד הן יחסית למקובל

קרב גזר – המהלכים הראשונים

קרב גזר התנהל ב-25 בנובמבר 1177 בשפלת החוף הדרומית (ראו מפה בעמ' 47). לצלאח א-דין נודע כי חלק נכבד מכוחות הממלכה הירושלמית נמצא עם הרוזן פיליפ מפלנדריה באזור

אנטיוכיה ועסוק במצור על העיר אל-חראם. הוא החליט איפוא לנצל את ההזדמנות ולפלוש לממלכת ירושלים. צבא צלאח א-דין, שהיה מורכב אך ורק מגייסות מצריים, חצה את גבול הממלכה הצלבנית ליד מבצר דרום (שמדרום לעזה) ב-18 בנובמבר 1177. אבירי מסדר הטמפלרים, אשר ההגנה על עזה, במבואות הדרומיים של הממלכה, הייתה באחריותם, הזעיקו מבעוד מועד תגבורות מכל מבצריהם בממלכה ופנו דרומה, לאזור עזה. אולם למראה הכוח המצוי הגדול הם בחרו שלא להתמודד עימו בשדה הקרב, ותחת זאת הסתגרו במבצרם שבעזה. עקב מחלתו של מפקד הצבא (הקונסטובל), המפרי ה-II מטורון

יום הקרב - 25 בנובמבר 1177

בבוקר ה-25 בנובמבר 1177 יצא המלך בלדווין ה-IV צפונה. בדרכו השמיד את הכוח המצרי הקטן שהשאיר צלאח א-דין ליד אשקלון. אולם נראה כי שרידים מהכוח המצרי הצליחו להגיע למחנה העיקרי ולהודיע על פריצת הצלבנים מאשקלון. אולם בידי צלאח א-דין לא היה כל מידע נוסף על פעולות הצלבנים. במשך הבוקר נעו הצלבנים בהסתער לאורך שפת הים, כאשר כוחו של בלדווין אדון רמלה נמצא בחלוץ בהתאם לנוהג הפיאודלי. הצלבנים נעו במהירות והגיעו למבצר איבלין (יבנה). שם הצטרפו אליהם כוחות מהמצודה, והם הצטיידו כמים ובמידע דכני על מקום הימצאו של הגוף המוסלמי העיקרי. לאחר מנוחת התרעננות הם המשיכו במסע מזרחה במבנה התקפי. הכוחות הצלבניים הגיעו לתל-גזר בשעות אחרי הצהריים וללא כל שהיות תקפו את הצבא המצרי ממערב למזרח - בכיוון תנועתם. השמש השוקעת סינוורה את הלוחמים של צלאח א-דין, בשעה שה"שריון" הצלבני הסתער קדימה והפתיע מן האגף. על הקרב עצמו ידועים רק פרטים מעטים. נראה שההסתערות הראשונית הבקיעה את הקוים של צבא צלאח א-דין, וכי נכשל ניסיונו להתארגן להגנה תוך כדי ביסוס האגף על תל-גזר.

בראש הצבא הצלבני לחם גדוד בראשות בלדווין מרמלה. בלדווין עצמו ואחיו בליאן הצטיינו בלחימה, וגדודם הצליח למוטט את המערך המוסלמי. ויליאם מצור מציין כי תוך כדי ההתקדמות לשדה הקרב עברו הכוחות הצלבניים בין היישובים השרופים, וכתוצאה מכך

(תבנין), עמד בראש הצבא הצלבני - זו הפעם הראשונה - המלך בלדווין ה-IV. המלך הכריז גיוס כללי והעמיד צבא בן כ-400 איברים, שמנה כנראה עוד כ-4,000 רגלים.

צבא המלך הצליח להגיע לאשקלון, העיר הבצורה ביותר בדרום, עוד לפני הגעתו של צלאח א-דין לאיזור.

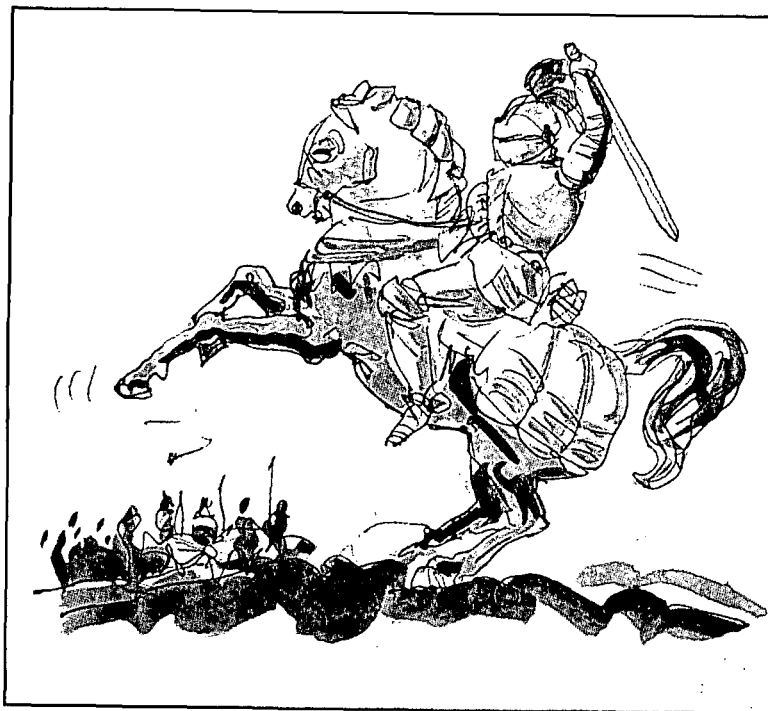
ב-23 בנובמבר 1177 יצא הצבא הצלבני אל מחוץ לחומות העיר כדי לקדם את פני האויב. למראה גודלו של הצבא המצרי העדיפו הצלבנים שלא להסתער עליו ולא להתרחק מחומות העיר. לפיכך במשך שעות היום הם רק ניצבו בשדה מול צבא האויב ומנעו ממנו להתקרב לעיר ולתקוף אותה. עם רדת הערב חזרו הצלבנים לתוך העיר, שכן השהייה מחוץ לחומות במשך שעות הלילה הייתה כרוכה בסיכון.

הימנעות הצלבנים מלהיכנס לקרב והידיעה כי רוב הכוח הצלבני נמצא באשקלון ובעזה, וכי צפונה משם אין כוחות צלבניים של ממש, גרמו לצבא המוסלמי לזלזל בסיכונים הכרוכים בהתקדמות צפונה עוד לפני שהוכרע צבא השדה הצלבני.

למחרת - ב-24 בנובמבר 1177 - החל צבאו של צלאח א-דין לנוע צפונה, תוך שהוא מתפצל לכוחות פשיטה קטנים, שהחלו להרוג, לשרוף, לשדוד ולבזוז. כוח אחד הגיע לרמלה ושרף אותה; כוח אחר תקף את לוד והגיע עד קלקיליה. כוחות אחרים פשטו על כל מישור יהודה, בזזו ושרפו את האיזור הפורה, אשר שנים רבות לא סבל מפלישת צבאות. יחד עם זאת לא יכלו הכוחות המוסלמים - עקב מחסור בציוד כבד - להטיל מצור על רשת המבצרים של הצלבנים באיזור: איבלין (יבנה), בלנשגד (תל צפית שבין בית-גוברין ליבנה), בית-גוברין, לטרון ואחרים.

התפצלות הכוח המצרי הקטינה את הכוח המרכזי שעמד לרשות צלאח א-דין בהמשך המאורעות. כוח מרכזי זה הגיע בשעות אחרי הצהריים של ה-25 בנובמבר 1177 לתל-גזר.

הצלבנים קיבלו מידע מודיעיני (כנראה מבית-גוברין, מבלנשגד ומאיבלין, שנותרו בעורף הצבא המצרי) על פיצול צבאו של צלאח א-דין. (אפשר שהשרפות הרבות שהבעירו הכוחות הבוזזים הצביעו על מיקומם). כאשר התברר כי כוחותיו של צלאח א-דין גורמים נזקים כבדים לאזורים הכפריים, החליטו מפקדי הצלבנים לצאת לקרב כדי להפסיק את פעולות השוד וההרס. המלך בלדווין ה-IV הזעיק אליו כתגבורת את אבירי מסדר הטמפלרים - כ-80 במספר - אשר שהו בעזה, ואלה הצליחו לחבור אליו באשקלון עד ה-24 בנובמבר 1177.

הם התמלאו זעם ורצון עז לנקום במוסלמים. זעם זה בא לידי ביטוי בהסתערות הנמרצת על קווי המוסלמים וברדיפה הנחושה אחריהם עם סיום הקרב.

בקרב הושמד המשמר האישי של צלאח א-דין, שמנה כ-1,000 לוחמים. שרידים מאותו כוח נסוגו בבהלה דרומה, לאיזור בית-גוברין, אולם הצלבנים רדפו אחריהם עד הלילה והשמידו רבים מהם. כשהחשיך הפסיקו הצלבנים את המרדף, אולם הם חידשו אותו למחרת. במשך ארבעה ימים זינבו הצלבנים במוסלמים הנסוגים. על פעולת הטיהור האלה פיקח המלך הצלבני בלדווין ה-IV מבסיסו באשקלון, לשם הוא חזר מייד לאחר קרב גור.

מזג אוויר סוער, שפקד את דרום הארץ בעשרת הימים שלאחר מכן – מ-29 בנובמבר ועד 9 בדצמבר – הביא עימו קור וגשמים, שהחריפו את מצבם של הנסוגים והפילו ביניהם קורבנות רבים נוספים.

כששמעו הבדואים על מפלתו של צלאח א-דין, הם השתלטו על הבסיס הלוגיסטי שלו באל-עריש ובזזו את כל מה שהיה בו. צלאח א-דין עצמו הצליח להימלט חזרה למצרים, אך צבאו חדל להתקיים.

הגורמים לניצחון הצלבנים

קרב גור היה המפלה הגדולה ביותר שספג צלאח א-דין מעודו. להלן אחדות מהסיבות לניצחון הגדול של הצלבנים ולתבוסה המוחצת של המוסלמים:

א. תפעול הכוח המוסלמי

1. פיצול הכוח המוסלמי

צלאח א-דין פיצל את צבאו לכוחות משנה רבים, ואלה פשטו על הארץ וזרעו בה הרג והרס. כוחות אלה לא היו זמינים בקרב ההכרעה בגור ב-25 בנובמבר 1177. בקרב זה השתתף רק חלק מהכוח המוסלמי, ונראה כי גם הוא לא היה רענן. בשל כך השתפר מאוד מאזן הכוחות לטובת הצלבנים.

2. חוסר במודיעין טקטי

בראשית המערכה היה בידי צלאח א-דין מודיעין אסטרטגי מדויק. הראיה: הוא פלש לממלכת הצלבנים בזמן שחלק גדול מצבאה נמצא בצפון. אולם אחרי שחלפו על פני אשקלון, גבר ביטחונם העצמי של המוסלמים, ואיסוף המודיעין הטקטי על תנועותיו של הכוח הנוצרי פחת ואולי אף פסק לגמרי.

3. העדר דבקות ביעד המרכזי

היכולת לשבש את העורף הכלכלי ואת מערכות החיים של הממלכה הצלבנית לאורך זמן היה מותנה בהשמדתו של צבא השדה שלה. כל זמן שצבא זה היה זמין ופעיל, הרי עצם קיומו

מנע מהמוסלמים את האפשרות להשיג הישגים ארוכי טווח. עובדה זו הוכחה גם בסדרה של התנגשויות שאירעו לאחר קרב גור ועד לקרב ההכרעה בקרני חיטין. בהחליטו להתעלם מצבא השדה הצלבני ולהטיל על צבאו להשיג מטרות משנה, איפשר צלאח א-דין לצלבנים להפתיעו ולהביסו.

אילו היה צלאח א-דין מטיל מצור על אשקלון באמצעות רוב צבאו, ודאי יכול היה במקביל להמשיך לזרוע הרס ברחבי הדרום. אולם הימנעותו מנקיטת צעד מתבקש זה סללה בפני המלך הצלבני את האפשרות ליזום מהלך התקפי מפתיע.

4. שאננות וזלזול באויב

הכוח הצלבני העיקרי לא מיהר להתעמת עם צבאו של צלאח א-דין, משום ששאף להיכנס לקרב בתנאים נוחים יותר. אולם צלאח א-דין ומצביאיו פירשו את הזהירות הצלבנית כמורך לב והחלו לזלזל באויב הניצב מולם. זלזול זה הוא אשר גרם לצלאח א-דין לעשות את שתי השגיאות הגסות, שכבר הוזכרו לעיל, ואשר הביאו למפלתו המוחצת:

א) הפקרתה של זירת אשקלון בלי להשאיר שם תצפית או כוח חסימה בעל עוצמה מספקת.

ב) מתן אפשרות לכוחות המוסלמיים להתפזר על פני כל שפלת יהודה, בלי שניתן יהיה לשלוט עליהם או להזעיק אותם חזרה במקרה הצורך.

ב. תפעול הכוח הצלבני

1. הפעלה נמישה של צבא השדה הצלבני

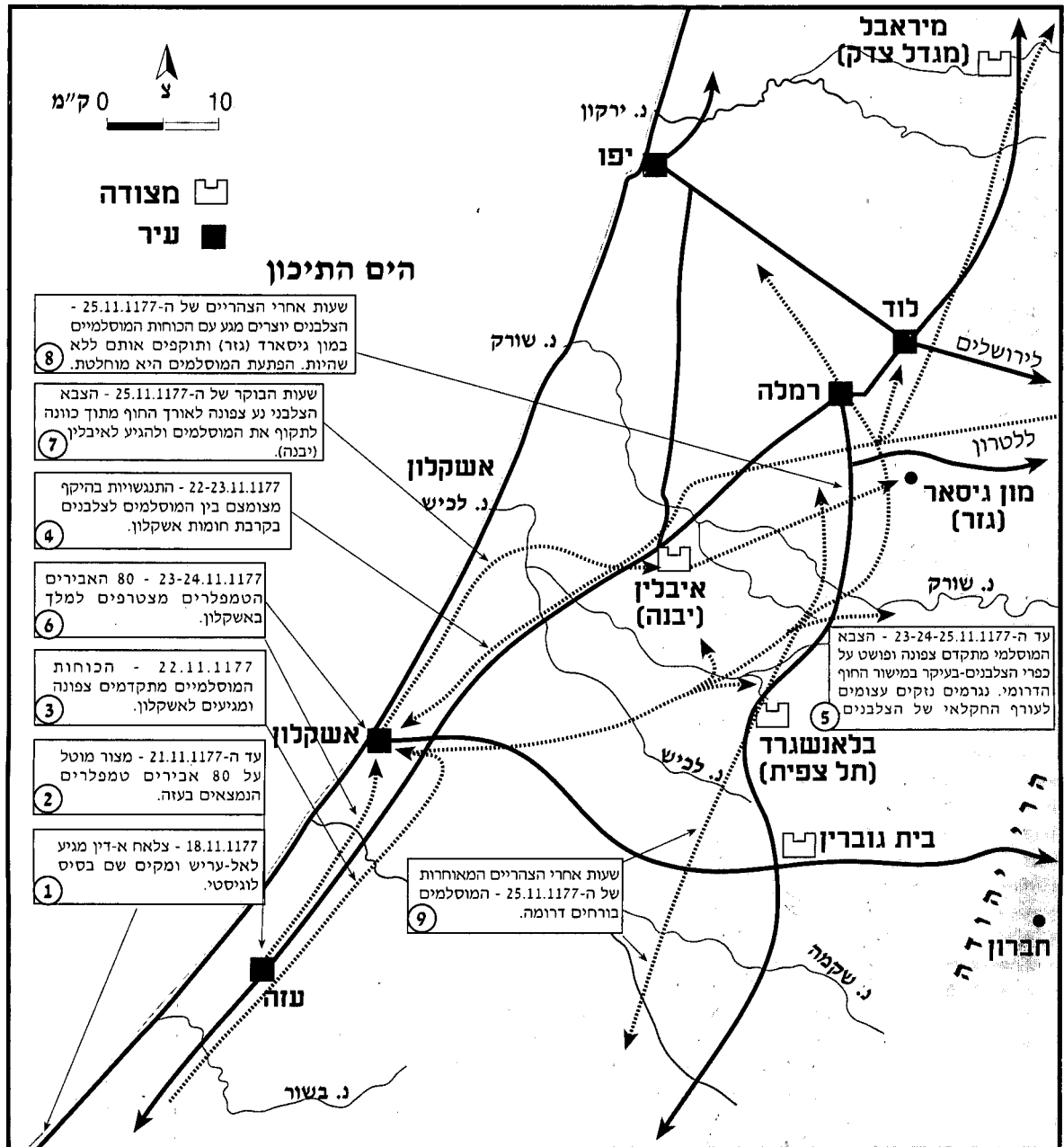
חשיבותו המיוחדת של צבא השדה הצלבני נבעה מכך שהוא גויס מתוך אוכלוסייה אירופאית מצומצמת למדי, שמנתה – כך מעריכים – כ-100 אלף תושבים בלבד. מאחר שלא היה תחליף לצבא זה – עקב חוסר היכולת לגייס מתוך האוכלוסייה צבא חדש ובגלל פרק הזמן הארוך, הנדרש לקבלת תגבורות מאירופה – נדרשו המצביאים הצלבנים לשקול בכובד ראש כל הטלה שלו לקרב הכרעה. הסייט הגדול ביותר של המצביאים הצלבנים – שבסופו של דבר התממש בקרב בקרני חיטים – היה השמדת צבא השדה שלהם. ללא צבא השדה היו הערים והמבצרים של הצלבנים חשופים למצור ולכיבוש.

במערכת גור פעל בלדווין ה-IV על-פי האסטרטגיה הצלבנית המקובלת: בשלב הראשון הוא נמנע מלהיכנס לקרב באשקלון, אך כשנודע לו על התפזרות צבאו של צלאח א-דין ברחבי שפלת יהודה, העריך כי בידו להכריע את המערכה ויצא לקרב.

2. מודיעין

הצלבנים הוכיחו במהלך כל המערכה שהיה להם מודיעין איכותי הן ברמה האסטרטגית והן ברמה הטקטית. ידיעות מוקדמות על הפלישה הממשמשת ובאה איפשרו לבלדווין ה-IV לגייס כוח גדול ולהגיע לאשקלון – עיר מפתח בדרום – ולטמפלרים בעזה עוד לפני הגעת הצבא המוסלמי לשם.

קרב גזר - המהלכים העיקריים

המוסלמי. עצם החלטתו לצאת להתקפה הייתה בבחינת הפתעה גדולה לצבאו של צלאח א-דין.

(2) מסלול התנועה. הכוח הצלבני נע לאורך שפת הים תנועה במסלול זה אינה ניתנת לצפייה מאיזור השפלה, וניתן לגלותה רק באמצעות כוחות המצויים בקרבת החוף. השימוש בדרך זו – ולא בדרך הראשית בין אשקלון לירושלים – איפשר לצלבנים להגיע בהחבא עד לאיבלי (יבנה), ורק הקטע האחרון של תנועתם – לקראת ההתנגשות עם צבאו של צלאח א-דין – היה גלוי. בשל כך נותר למוסלמים מעט מאוד זמן כדי להיערך לקרב.

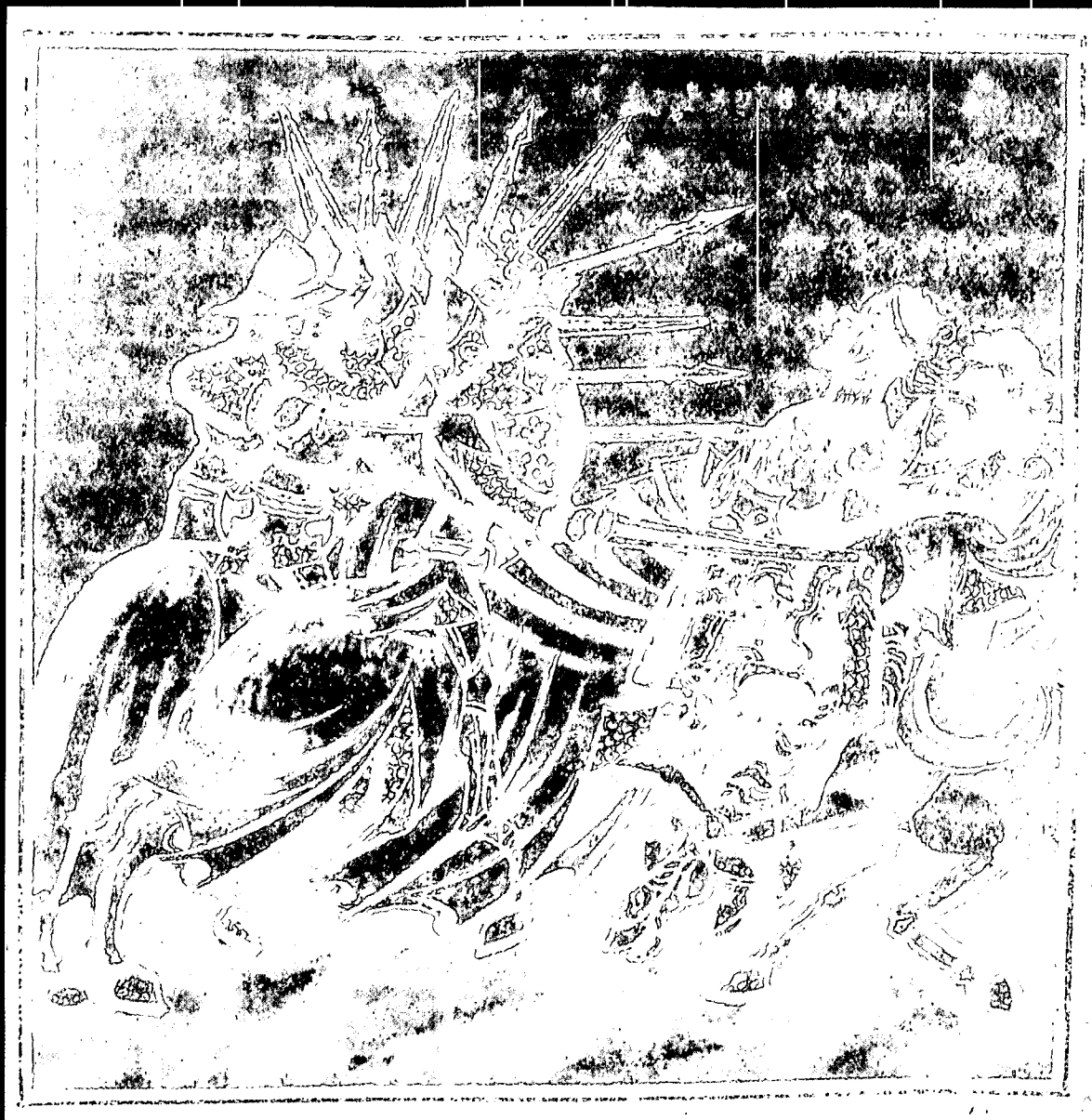
(3) כיוון התקיפה הצלבני. הצלבנים, אשר נמצאו בבוקר ה-25 בנובמבר 1177 מדורים-מערב לכוח המוסלמי, תימרנו את

במהלך התקדמות המוסלמים צפונה קיבלו הצלבנים מידע על התפזרות כוחם על פני שטחים נרחבים וכך על מקום הימצאו של הכוח העיקרי בפיקודו של צלאח א-דין. מידע אחרון זה איפשר לצלבנים להגיע למחנה האויב במהלך מזורז של יום אחד ולתוקפו בלי לבזבז זמן על מסעי חיפוש עקרים.

3. הפתעה

גורם ההפתעה מילא תפקיד מכריע בניצחון הצלבנים. הפתעה זו הייתה במספר רב של מישורים:

(1) עצם התנועה. המוסלמים הניחו כי הצבא הצלבני יימנע מלחתעמת איתם ויישאר בין החומות – כפי שהחליט בלדוין ה-IV מעשות לאחר ההיתקלות הראשונה עם הצבא

סיכום

מערכת גזר הייתה הראשונה בסדרה של מערכות שניהל צלאח א-דין נגד ממלכת ירושלים. לאורך כל מערכה ראשונה זאת הפגינו מפקדי הצלבנים את עליונותם על פני צלאח א-דין ומצביאיו בכל הנוגע ליכולת ארגון, לתכנון ולניצול טוב יותר של כוח האדם.

אולם הניצחון בגזר – כמו ניצחונות אחרים שנחלו הצלבנים בעשור האחרון לקיום הממלכה – הועיל אך ורק להשגת הקלה זמנית בלחץ המוסלמי, ולא היה בכוחו להבטיח את קיום הממלכה. הדבר נבע מהאסימטריה הבסיסית בין שני הצדדים: בעוד המוסלמים יכלו לבנות לעצמם צבא חדש במקום כל צבא שאבד להם, הצלבנים לא נהנו מהלוקוסוס הזה. מבחינתם כל תבוסה הייתה בבחינת הקרב האחרון.

מקורות

William of Tyre, **A History of Deeds Done Beyond the Sea**, 1184, Octagon Press, 1976

Jonathan Riley-Smith, **The Knights of St. John in Jerusalem and Cyprus**, Macmillan Press, 1967

M.W. Baldwin and K.M. Setton, **A History of the Crusades**, Vol. 1, Wisconsin University Press, 1955

Steven Runciman, **A History of the Crusades**, Vol. 2, Penguin Books, 1971

R.C. Smail, **Crusading Warfare 1097-1193**, Cambridge University Press, 1956

יהושע פראוור, **תולדות ממלכת הצלבנים בארץ-ישראל**, כרך 1, מוסד ביאליק, 1971.

עצמם כך שהתקיפה בוצעה ממערב למזרח. שדרות המסע המוסלמיות, אשר היו ערוכות מדרום לצפון, לא היו מוכנות לכיוון תקיפה זה. יתר על כן, בשעות אחרי הצהריים הבטיח כיוון התקיפה הזה תנאי ראות נוחים יותר לצלבנים.

(4) עוצמת הכוח הצלבני. הכוח הצלבני שהשתתף בקרב גזר היה גדול מזה שנגלה לעיני המוסלמים מול חומות אשקלון. את ההבדל עשה הכוח הטמפלרי מעזה וכנראה גם ממצודת איבלין, שהצטרף לכוח הצלבני המרכזי.

(5) מהירות התנועה הצלבנית. הצלבנים תקפו בשעות אחרי הצהריים של ה-25 בנובמבר 1177, לאחר מסע מזורז של כ-50 ק"מ, שאותו גמאו בכ-8 שעות. מדובר איפוא במהירות תנועה של 6-7 קמ"ש. אין ספק שמהירות זו תרמה אף היא להשגת ההפתעה.